

Gernot Wolfgruber

Na lastnih nogah

Vse je bilo preveč samo po sebi umevno. Niti na misel mi ni prišlo, da bi lahko bilo drugače. In ker se je razumelo samo od sebe, meni tega ni bilo treba razumeti. Vse je govorilo za to: izučil se bom za poklic, postal bom vajenec. Tu ni bilo več kaj razmišljati. Moj brat je že bil vajenec, električar, četrto leto. Tudi jaz bom postal to. Ali pomožni delavec. Vendar sem bil za pomožnega delavca preveč BISTER. In pomožni delavci so bili tudi sama SODRGA. Mi smo bili spodobni ljudje. Vsi mamini bratje so se izučili za kakšen poklic. Nihče ni bil več živ; vendar smo o njih pogosto govorili. Teoretično bi prišla v poštev še trgovska šola. Morda bi jo obiskoval, če bi bila v našem kraju. Vendar je bila najbližja oddaljena trideset kilometrov. In moja mati je rekla, ne vem, če si lahko to privoščimo. Tudi mene ni preveč zanimalo. Postati sem hotel kemik, ker sem si po neki knjigi uredil »Laboratorij v zabojčku«. Kadar sem imel potrebne naprave in kemikalije, sem ponavljal poskuse, ki smo jih delali v šoli. Po knjigi sem skušal spraviti skupaj nekaj aparatur. Vedno so mi manjkale kakšne kemikalije. Kupil sem vse, ki sem jih lahko dobil pri lekarnarju. Za šiling kalijevega luga, za šiling žvepla, vse za en šiling. Iznašel sem eksplozivno mešanico: žveplo, kalijev permanganat, benzol. To bi bil poklic, sem si mislil. Vendar bi moral za to obiskovati šole. Niti tega nisem vedel, katere. Preveč eksotično je bilo. Torej sem se temu odpovedal. Niti malo nisem dvomil: interesi so ENA stvar, poklic druga. Prvo vprašanje, ki ni bilo zgolj retorično, je bilo: katera vajenska mesta so prosta? Moja mati je malo poizvedela naokrog, ko sem bil še v četrtem razredu osnovne šole. Poleg hiše, v kateri smo stanovali, je bila tovarna pohištva. Tu so jih vsako leto nekaj vzeli. Mati me je vprašala, če bi šel. Nisem vedel. V neki izložbi sem videl rogljat oblič. Všeč mi je bil. Če mi ga kupiš, sem rekel materi, bom mizar. Prihodnjega prvega, je rekla. Vendar je potem na to pozabila. Breiner, ki sledi v klopi za mano, je pričel s tem in zdaj se je razširilo po razredu kot kuga: skoraj vsi naročajo reklamne kataloge. Breiner je v odmoru razkazoval debeli, pisani zvezek, nihče ni hotel verjeti, da je kaj takega

zastonj, dokler nam ni pokazal reklamnega odrezka, kjer je pisalo: zadostuje dopisnica. Še istega dne sem napisal dopisnico. Breiner mi je povedal, kaj moram napisati: Naprošam vas, da mi pošljete vaš reklamni katalog. Že vnaprej se vam najlepše zahvaljujem. Toda preden je prispel moj katalog, je Breiner že dobil dva nova kataloga od dveh drugih firm. Enega s fotoaparati in enega s šotori in zložljivimi čolni. To je premagalo tudi tiste najbolj vzdržne, ki so najprej govorili: Kaj mi bo to?, da so zaprosili za naslov. V začetku je dajal Breiner naslove še zastonj.

Ker ima »Wochenschau«, edini časopis, ki ga imamo doma, ponudbo reklamnega kataloga le za nosečniške obleke, grem k zdravniku. Iz revij v čakalnici si izpišem šest naslovov. V razredu o tem ničesar ne rečem. Žal pride vseh šest dopisnic nazaj, ker nisem vedel, da je treba za Nemčijo uporabiti dopisnice za v tujino. Ko pridem iz šole domov, mi vrže mati dopisnice poleg krožnika z juho. Kaj naj bi to pomenilo, želi vedeti. Moja pojasnila njej ničesar ne pojasnijo. Če ne nameravaš ničesar kupiti, katalogov ne potrebuješ. Na dopisnice prilepim potrebne dodatne znamke in jih ponovno odpošljem. Ko nekega dne prispejo trije katalogi naenkrat, moja mater popade strah, da bo morala kaj kupiti in le trudoma jo odvrnem od tega, da ne pošlje katalogov spet nazaj. Povem, da cel razred dobiva takšne kataloge. Glej, da ne boš naročal še kakšnih novih, reče ona. V razredu sem vse štiri odmore absolutno središče. Zechmann mi ponudi, da za teden dni zamenja svoj sendvič s salamo in kumarico z mojim maslenim kruhom. Od Breinerja dobim dva nova naslova. Na naše začudenje nam učitelji ne prepovedujejo v šolo nositi katalogov. Stripe in sličice so nam sicer vedno takoj vzeli. Pogosto sedim dolge ure nad katalogi in si odključkam, kaj bi rad imel. Nato uredim želje po njihovi nujnosti in izpolnim naročilnice. Celo popoldne si s tušem in peresom delam nove naročilnice, saj sem te, ki so bile priložene katalogom, že vse popisal. (Čeprav bi enako, kot to, na kar sem se omejil, lahko naročil vse, saj vendar nobene naročilnice nisem odposlal, sem vedno izhajal od tega, da NIMAM DOVOLJ denarja.)

Potem pa moj sosed vse preseže s katalogom strašilnih pištol, zračnih pušk in metalnih nožev. Vse, kar mu ponudim v zameno, mu je premalo. Tistih nekaj sošolcev, ki imajo žepnino, mu odkupi naslov za pet šilingov. Medtem ko je Erich, moj sosed, na stranišču, na skrivaj prebrskam njegovo torbo, dokler ne najdem kataloga. Čeprav že zvoni konec odmora, grem tudi sam na stranišče in potisnem katalog, ki sem ga skrtil pod srajco, za straniščno školjko. Erich še med poukom opazi, da njegovega sijajnega kataloga ni več. Daj katalog nazaj, zasika. Skomignem z rameni. V odmoru preišče mene, nato mojo torbico. Ker vsi upajo, da bodo od Ericha dobili naslov, če bodo držali z njim, imam cel razred proti sebi. Čeprav pri

meni ničesar ne najdejo, najavijo, da ne bodo več govorili z menoj. Nekaj me jih hoče tudi tepsti. Zaradi previdnosti šele prihodnjega dne odnesem katalog iz stranišča. Medtem ko je Erich pred tablo, potisnem katalog v njegov predal. Naslov sem si že prepisal ...

Ko mi pošljejo katalog in moja mati zagleda notri pištole, je njenega potrpljenja konec. Tako pravi. In medtem ko sem na drsanju, mi pokuri vse kataloge.

V razredu rečem, da me ne zanima več. Vendar še dolgo traja, preden se odvadim v vsakem časopisu najprej pogledati za ponudbami reklamnih katalogov.

Moja mati me je prijavila v tovarni pohoštva. Polno stran imen, je rekla, da že imajo. Vzeli jih bodo samo pet. Govorila je z nekim oddaljenim sorodnikom, ki je bil vodstveni delavec v tovarni pohoštva, in ta je obljubil, da bo storil vse, kar je v njegovi moči. Prav za gotovo, je rekel, ne more obljubiti, vendar verjetno bo.

Jaz sem bil do njenih aktivnosti in polovičnih uspehov ravnodušen. Ona pa je pričakovala radost ali vsaj hvaležnost. Zaradi mene teka naokoli, mi je pridigala, gospod pa se nosi, kot da se ga to nič ne tiče.

Poklic se je približeval tako, kot se bliža višji razred. Zdelo se mi je, da se je s tem nepotrebno ubadati; tako mora biti in jaz ne morem ničesar storiti ZOPER TO. Nobenega vzroka tudi nisem videl, da bi storil kaj ZA TO. Opomini moje matere, da moram misliti na prihodnost, so bili za mene stavki brez pomena.

Ko so potem v razredu prebrali pismo tekstilne tovarne, ki je iskala vajence za obrat, kjer barvajo blago, in ko je naš predsednik razreda prebral stavek, da naj bi imeli kandidati veselje do kemije, tedaj tistega neizogibnega prvič nisem videl zgolj v negativni luči in sem prvič nekaj storil ZA TO. Takoj, kot edini v razredu, sem se javil. Ravnatelj je že sicer mislil name, kot je rekel, in da je to zelo lep poklic. (Zakaj lep, tega ni vedel.) Še isto uro sem moral pismo odnesti v drug četrti razred naše šole, da ga bodo tudi tam prebrali. Stranski stavek, NAJ bi kandidati imeli veselje do kemije, sem imel za ključni stavek pisma: MORAJO imeti veselje, tako sem razumel in tako sem se tudi takoj imel za edinega legitimnega prosilca. Predstave, ki sem si jih o tem poklicu takoj ustvaril, niso imele z vsebino pisma ničesar opraviti, prav tako kot vsebina pisma tam, kjer je opisovalo poklic, ni imela nobene zveze z resničnostjo. Na hodniku, na poti k drugemu razredu, sem bil čisto brez glave in sem hotel pismo že založiti. Nisem hotel, da to neverjetno srečo takoj ogrozijo še drugi prosilci. Seveda pa je bil moj strah pred kaznijo večji in pismo sem oddal, kot je treba. Vendar pa, kot sem zvedel v odmoru, tako ali tako nikogar ni zanimalo. Na misel, da bi utegnilo

biti tako pismo poslano tudi na druge šole, kot je dejansko tudi bilo, sploh nisem prišel.

Moja mati je imela takoj pomisleke. To, da o tem poklicu ni imela nobene predstave, je ni zadrževalo, ampak jo je samo še bolj podžigalo. Nikogar ni poznala s tem poklicem. Torej to ni mogel biti resen poklic. In potem se ji je tudi upiralo, da bi me potegnila s spiska v tovarni pohištvu in da bi sorodniku, ki ga je morala prej tako nerada prositi za posredovanje, zdaj takoj zopet javila, da njegove podpore ne potrebuje več. Vendar nisem mogel popustiti. Zdaj, ko se mi je ponudila takšna priložnost, kakršno imajo, kot se mi je zdelo, le redki enkrat v življenju: zdaj, ko se je moja želja srečala z možnostjo, se mi je zdelo neznosno in noro, da bi postal mizar.

Sicer je šla z menoj, ko sem se šel predstaviti v tekstilno tovarno, vendar me je kljub temu vse do konca skušala sprebrniti k tudi krajevno bližjemu poklicu. Poglej, je rekla, ne bi imel daleč, peš bi lahko šel in kot mizar bi si lahko vse sam naredil. Vdala se je šele tedaj, ko je bilo že zapečateno, da bom postal vajenec v tekstilni tovarni.

Skupaj z Walterjem delava vzorčke novih barv. V ta namen morava z velikih bal blaga rezati tanke trakove. To počneva tako, da končno nastane nekaj metrov nerabnega razrezanega blaga. Scholz to odkrije, ali pa mu je kdo povedal. Tako iz sebe je zaradi tega, da lahko, ko naju hoče nahruliti, le nemočno jeclja. Končno vzame balo blaga pod pazduho in odvihra v pisarno gospoda Wernerja. Takšna svinjarija, sope, takšna svinjarija. Prenehava z delom in čakava. Zdaj bova pa videla hudiča, reče Walter. Njegove pege so bolj poudarjene kot sicer. Pojdi no, rečem, tistih nekaj metrov, Scholz se samo postavlja. No, boš videl, reče on. Potem ne veva več, kaj naj bi še govorila. Takoj zatem naju pride iskat Scholz. Niti besede ne reče, samo s kazalcem pomiga. Od vrat do pisalne mize gospoda Wernerja je najmanj deset metrov. Vendar sploh ne prideva tako daleč. Ali sta res tako neumna, naju nahruli, to niti ni več neumnost, to je nesramnost, udari s prstom po svoji pisalni mizi, po kateri je Scholz razgrnil blago, ki sva ga midva narezala. Rad bi slišal najino opravičilo, vendar stojiva tam s povešeno glavo in nič ne rečeva. To vama bom odtegnil, kriči gospod Werner, ti posrana sodrga ti, ti posrana sodrga. Scholz stoji zraven, kima in zavija oči. Pogledam ob sebi navzdol: moj predpasnik in čevlji so resnično od vrha do tal prekriti z barvnimi okruški in mastnimi fleki: posrani. In zdaj pojditu delat, vpije gospod Werner, ampak tako, kot je treba, in po pozdravu se odplaziva ven.

Popoldne pripovedujem o tem svoji materi. Posrana sodrga, rečem, nama je rekel, predstavljaj si to. Moja mati nejeverno zmaje z glavo. Daj no, reče, gospod Werner? Da, rečem, in veš, kaj sem nato rekel? Rekel sem, rečem, gospod Werner, posrana sva od vašega

dreka. In, reče moja mati, kaj je rekel na to? Potem ni ničesar več rekel, rečem.

(Ob kasnejših pripovedovanjih sem vedno uporabil ta zaključek. Prazaprov sem pripovedoval samo zaradi tega, da bi lahko povedal ta zaključek.)

Prevedel Tomo Virk